

Projektenhet 1
Ad Tomas Ohlin/ajd

1977-05-03

MÄNNISKAN I INFORMATIONSSAMHÄLLET

NÅGRA SYNPUNKTER PÅ EN MÖJLIG UTVECKLING SAMT PÅ
ÅTGÄRDER FÖR ATT NÅ DIT.

Även om informationssamhället kommer att aktualiseras snabbare än kanske många tror, är vi ännu oförberedda för många problem i detta sammanhang. Vi måste på väsentligt breddad front ta itu med analys och effekter av informationsförmedlande system. En samlad utsaga av denna innebörd är viktig, ja avgörande, för mängden samhällig dynamik de närmaste decennierna.

Denna promemoria är av tidsskäl kortfattad. Förslag till prioriteringar m m måste relateras till en tänkbar verklighet. Därför ges inledningsvis några kommentarer kring hur kommunikation mellan morgondagens samhällsmedborgare till vissa delar kan te sig. Hur vill våra barn ha det? Hur vill de samtala och samverka?

Mänsklig kommunikation eller maskinell?

Många framtida kommunikationssystem kommer att ta bruk av datorn för förmedling och förädling av den överförda informationen. Detta är ställt utom tvivel. Den närmare arten av denna, låt oss sammanfattat kalla det informationsförädling är dock ännu ospecificerad. Små mikrodatorer eller större enheter som vi når via telefonnätet eller - i någon mån - via särskilda (bl a) optiska fiberkanaler, dessa frågor är tillämpningsberoende och ännu ej preciserade.

Projektenhet 1
Ad Tomas Ohlin/ajd

1977-05-03

De mänskliga aspekterna på denna förädlade kommunikation måste dominera över de tekniska, mer än som det hittills varit. Vi skall inte acceptera ogästvänlig utrustning, telefoner som knastrar eller skräller, TV-apparater som flimrar och bläddrar, faxmilutrustningar med suddigt överföringsresultat, terminaler med kryptiska tangentbord m m. Dessa tekniska frågor måste åtgärdas, så att inte våra barn blir utsatta för alla de begränsningar som vi måst umgås med.

Morgondagens kommunikationssystem för kontakt mellan människor kommer att kunna vara mjuka och vänliga i en utsträckning som vi idag knappast kan föreställa oss. Kärnpunkten för dessa system kommer att ligga på närkontakt, till skillnad från idag. Att kunna telegrafera eller telefonera direkt till t ex Australien är idag högprioriterat, medan kontakterna med hemmet och/eller de allra närmaste arbetskamraterna blir lidande. Tekniska system som förädlar närkontakten, kommer ihåg, påminner, hjälper till, deltar, hämtar fram hjälpmaterial m m, blir viktiga medlemmar i närkretsen. Telefonen är idag en sådan länk. I morgon kommer enkel skrivande och bildtryckande utrustning i samverkan att komplettera den bilden. Utrustningarna blir billiga ur monetär synpunkt, på basis av i stor utsträckning utländsk massfabrikation. Ur informationsförmedlande synvinkel, däremot, blir värdet högt, i och med de kvaliteter som förmedlas via systemen. Man kommer här i kontakt med omställningen från dagens (inflationsdrabbade) valutor till morgondagens (stabilare?) informationsvärden. I dessa kommande system konverteras i allt mindre utsträckning från/till penningvärden, informationen blir stark nog att förmedlas direkt.

Projektenhet 1
Ad Tomas Ohlin/ajd

1977-05-03

Med system för närkontakt mellan människor kommer de gruppvisa sociogrammen att bli allt intensivare. Kontakterna kan beröra individerna direkt, kanske via portabla fickutrustningar som kopplas in i större nät vid lämpliga tillfällen. I många fall är det det nuvarande telefonnätet som blir lämpligast, för överföring av meddelanden text och stillbilder m m. Inte bara arbetsfunktioner kommer uppenbarligen att kunna få glädje av dylika system. Den verkliga närkontakten, med familjemedlemmar och särskilt nära vänner, blir med säkerhet ett spännande kommunikationsområde.

Vad kan förmedlas och hur?

Dagens kommunikation är ofta medieberoende i stor utsträckning, telegram, affärsbrev, stundom alltför pratsamma telefonsamtal m m. Redundansen spelar en roll, naturligtvis, den kan ej försummas. Något kontroversiellt kan man säga att redundansen i många situationer är informationsbärande, feltrycken, överföringsfelen, koduttryck, pauser m m behövs för att ge miljö och karaktär åt kommunikationen.

I stället för att dagens kommunikation är medieberoende, blir morgondagens medier kommunikationsberoende. Dikten söker sin författare, budskapet sin intressent. Morgondagens kommunikationssystem kommer att förmedla väsentligt mjukare värden än idag, kultur, förströelse m m, allt under den gemensamma rubriken deltagande. Dagens enkelriktade masskommunikation byts ut mot möjlighet till aktivt deltagande i tvåvägssystem, den selektiva kontakten får först då en verklig chans. De selektiva medierna kommer att konkurrera framgångsrikt med de nuvarande enkelriktade. Betänk hur nuvarande massmedier i allt större

Projektenhet 1
Ad Tomas Ohlin/ajd

1977-05-03

grad söker direktkontakt med sina läsare/tittare, via brev, telefon m m. Men vilken hopplös ineffektivitet. Brevhögarna blir snabbt meterhöga, och televäxlarna rings ner. - Med effektivare system för insamling av åsikter, representativt eller direkt, får individen tillfredsställelsen av att kunna deltaga i hög grad. Och vi får en första mätare på värdet av att kunna deltaga och påverka, i förhållande till värdet av att ha deltagit, utan anspråk på alltför direkt påverkan. Ett intressant förhållande att studera i samband med de nya selektiva masskontakterna.

Den demokratiska processen berörs självfallet här. Även om den fullständiga direktdemokratin lär utebli, så är varje kontaktintensifiering av intresse för styrprocesserna. En kommunaltjänsteman kan plötsligt hålla kontakt med tusen personer i stället för med hundra, via samverkanskommunikativa system av "intelligent" slag. Samhällsmedborgarna får väsentligt bättre möjligheter att hålla kontakt med - läs "kontroll" på - sina demokratiskt valda representanter.

Decentralisering och regional utveckling får starkt ökade möjligheter i morgondagens kommunikationssystem. Företagsamhet såväl som kultur m m kommer att kunna nå ut över tid och rum i ännu helt oprövad utsträckning. Framförallt de mjukare kontakterna, kring skapandet, blir intressanta. Stora grupper människor får inte bara möjlighet nås av den regionala konstutställningen, debattidén eller underhållningsartisten, utan får plötsligt möjlighet deltaga. Hela utvecklingen domineras av detta förhållande.

Projektenhet 1
Ad Tomas Ohlin/ajd

1977-05-03

Hittillsvarande inställning från kanske främst massmedierepresentanter har ofta inneburit ett principiellt nej till bredare medier med tvåvägsmöjlighet. Även en i detta sammanhang så ringa sak som en nordisk TV-satellit har motarbetats med argument rörande den enskilda konsumentens oförmåga att bedöma sitt eget bästa. Ett slussande mellan olika amerikanska våldsfilmer, ett hem-bingo, en kulturell utarmning, har det sagts bli följden. Många personer har sett en dylik inställning som gränsande till ett icke önskvärt förmynderi över den fria informationstillgången i samhället. Ytterligare ved på denna eld kommer med de nya medierna av tvåvägstyp. Här blir det inte bara möjligt med en informationsproduktion i konkurrens, det blir också nödvändigt att för första gången verkligen lyssna tillräckligt frekvent på samhällsmedborgarnas röst, eller kanske snarare röster.

Den ringa med dock erfarenhet av tvåvägskommunikation som finns från en del kabel-TV försök i bl a Japan, tyder på att människorna vill ha kontakt, vill delta i stället för att se på underhållningsprogram i TV och spela hembingo. Detta är en avgörande möjlighet, att söka förstärka dylika intryck - och bedöma deras relevans i kvantitativt större sammanhang.

Ett bl a med telekommunikation utvidgat kulturellt skapande från verkligt stora grupper samhällsmedborgares sida är ett betydande område för kommande analys och planering. På sikt innebär detta att nära nog alla medborgare kan delta, och deltar, genom "programmering" av i första hand de lokala kommunikationssystemen. Man deltar genom att bidra på liknande sätt som vi gör idag när vi använder telefon eller brev, men med väsentligt ökade möjligheter till samverkan, förädling och bevarande av de erhållna resultaten.

Projektenhet 1
Ad Tomas Ohlin/ajd

1977-05-03

Hur går vi vidare?

Många faktorer samverkar nu till en tänkbar organisatorisk form för vidareföring av de hittills mest teoretiska resonemangen om tvåvägskommunikation, inflytande m m. Slutsatsen är att vi bör organisera och utvärdera ett geografiskt lokalt kvalitativt praktiskt experiment med tvåvägskommunikation över telefonnätet i Sverige.

Bakgrunden är denna:

1. Kommunikationseffekter av avgörande intresse kan sannolikt bäst studeras i en praktisk miljö, i samverkan mellan sociologer, psykologer och tekniker.
2. Förädling av information kan ses som ett område av stort intresse även ur produktionssynpunkt. Svensk industri kan knappast koncentrera sig helt på att producera "vårdtjänster samt konsulteri", i varje fall inte för export i större skala. System för förädling av gemensam information kan på sikt bli av betydande industriellt intresse. Detta kan antas på grunden att mänsklig förädling av information - här av intresse för i första hand medelstora grupper av individer - kvantitativt sett vare sig är rent figur-sydd verksamhet eller massfabrikation. Vår svenska industri kan då ha en chans.
3. Praktiska försök på telefonnätet, eller senare, på det allmänna datanätet, ger tekniska begränsningar i överföringen. Rörliga

Projektenhet 1
Ad Tomas Ohlin/ajd

1977-05-03

bilder exkluderas, medan text och stillbilder (i princip) kan klaras. Det är av psykologiskt m m intresse att studera hur denna medieform kan utnyttjas effektivt, och var den är mest intressant.

4. Kostnaden för ett allmänt bredbandsnät i Sverige är idag ca 18 miljarder kronor. Praktiska experiment tyder på att resursåtgången för mer omfattande bredbandsförsök är ca 1 000 gånger dyrare än motsvarande smalbandsförsök, åtminstone hittills. Även om en kraftig kvalitativ satsning på ett smalbandsförsök sannolikt skulle minska denna faktor något, så kvarstår en alltför dramatisk skillnad i resursåtgång.
5. Internationellt satsas på bredband på flera håll, i första hand i sådana miljöer där kablar finns tillgängliga redan. Man låser därvid implicit såväl som, i vissa fall i alla fall, explicit, tillämpningarna till informationsförmedling av gängse TV-typ. En måttlig konsumententusiasm tycks följa. Vad kan göras med "den nya medieformen" tvåvägs smalband?
6. Den lägre kostnaden för smalband jämfört med bredband ger större flexibilitet, som följd av mindre belopp sänkta kostnader i experimenten. Modularitet och flexibilitet är alltmer väsentliga begrepp i större experimentella system idag. Utvärderingsprocessen underlättas sannolikt också av detta, i och med att omfattningen blir överskådlig och överblickbar.

Projekt enhet 1
Ad Tomas Ohlin/ajd

1977-05-03

7. Den tekniska utvecklingen går snabbt, och inom ett antal år kommer rörliga bilder möjligen att kunna överföras på det allmänna datanätet (med kraftfull intelligensförstärkning via effektivt kodade mikroprocessorer). Det är intressant att studera denna övergång från "kvadraten till cirkeln", och var "ellipsen" står i tillämpningssammanhanget.
8. STU och ERU har i april 1977 igångsatt en begynnelse för praktisk utvärdering av socialt orienterade smalbandstillämpningar i - främst - Luleåtrakten (projekt TERESE). Vissa gemensamma effekter bör kunna främja utvecklingen som helhet, som följd av denna ansats.
9. Det är av avgörande vikt att åstadkomma en fast organisatorisk form för de avsedda experimenten. Budget och ansvar måste avdelas precist, med avrapporteringsform, tidsplan m m väl definierad. Personalplaneringen för experimenten måste beakta detta särskilt viktiga organisatoriska förhållande.
10. En huvudsakligen offentlig finansiering är naturlig inledningsvis. Redan ett andra projektskede bör dock överväga gemensamt publik och privat finansiering av de aktuella tjänsterna. Många utländska försök har i otillräcklig grad planerat för en eventuell fortsättning efter "forskningsstadiet". I själva verket får värdet av gemensamhet i den lokala informationen en särskilt intressant mätare i och med dylika överväganden om finansiering på längre sikt.

Projektenhet 1
Ad Tomas Ohlin/ajd

1977-05-03

11. De praktiska försöken bör koncentrera sig på särskilt tydliga och väl definierbara typer av information. Den exakta arten kan ännu ej definieras i detta skede. Telefaximil och enkla skrivmaskinterminaler, i båda fallen med adekvat datorstöd, är uppenbara tekniska länkar i försöken. Tvåvägsbegreppet, och betoningen av direkt feedback, är i sig en avgörande faktor för de avsedda experimenten, dock uppenbarligen med hänsyn till vad som ovan sagts om tillämpningarnas art.

12. Utan läsning av form för de avsedda experimenten kan begreppet "den selektiva hemtidningen" samla intresset. Även utan direkt läsning av informationsutrustningsmediet papper fäster denna rubricering uppmärksamhet på den selektiva urvalsprocessen. Vilka urvalsmetoder vill konsumenterna ha? Hur snabbt vill man ha den färska informationen? Vilka typer av information kommer att efterfrågas mest? Vilken innehållsmässig styrning kan informationsproducenterna vilja eftersträva, i ljuset av en intensiv feedback från konsumenterna? Uppenbarligen kommer många typer av information att bli aktuella som skiljer sig från de som ges i dagens press och via andra massmedier. Den närmare arten av de nya tjänsterna behöver ytterligare penetreras inför organisation av uppbyggnad och utvärdering av den fortsatta verksamheten.